

Свети Гелерт и приемане на християнството в Унгарското кралство

Иван Драгов

Свети Гелерт се ражда във Венеция някъде през пролетта на 980 година под името Джерардо Сагрето или Джорджио Сагрето в семейство от благороднически род, имащо близки връзки с най-изявените фамилии на града. Още като 5 годишен се разболява тежко и неговите родители, тревожейки се за живота му решават да поверят най-ценното си на грижите на бога, като отвеждат детето в бенедиктинския манастир „Свети Георги”. Под внимателните грижи на монасите в манастира малкият Джорджио постепенно се излекува и укрепва здравословно, след което започва и активното му обучение. Прекарвайки детските си години сред ритмичния живот на обителта момчето получава изключително добро за времето си образование, което обхваща всичките седем дисциплини. Младежът придобива задълбочени познания по богословие, литература и езикознание, като постепенно израства до един от най-добрите млади възпитаници на манастира. Според естествените за епохата способности за обучение преписването на книги заема важна част, което се отдава с лекота на Джорджио, а интересът му към литературата нараства неимоверно. Така започва да се занимава със изучаване на свещените книги, в резултат на което в последствие е обладан от желанието лично да прочете писанията на свети Йероним, намиращи се във Витлеемския манастир.¹

На двадесет и пет годишна възраст приема монашество и става приор на манастира, възприемайки името Гелерт в почит към баща му, загинал в битка срещу мюсюлманите. По предложение на абата на манастира Вилмос младият свещеник е изпратен на обучение в Болония, където да се занимава с по-висшите степени на познанието. Там Гелерт прекарва седем години,

¹ Karácsony János. Szent Gellért. 14-18

през които изучава главно право, но непрекъснато се занимава и с геометрия, астрономия и други дисциплини. Той умело се възползва от възможността, усвоява предметите с завидно усърдие и дори през свободното си време проявява интерес към други различни занимания, примерно философия. През 1012 г. умира абатът на Бенедиктинския манастир и Гелерт се завръща, където е поставен на негово място като пръв управител на обителта. Длъжността обаче не му допада особено и само три години по-късно той се отказва от ръководенето на манастира, възнамерявайки да осъществи старото си желание, а именно да се отправи към светите земи.²

През февруари 1015 година Гелерт потегля на своето пътешествие, което ще се превърне в негова житейски път, макар и променил своята посока. Потеглят на изток от пристанището на Зара в продължение на няколко дни се придвижват, плавайки близо до бреговете. Скоро обаче природните сили и, може би божественият промисъл се намесват и осуетяват по-нататъшното пътуване. Неуде близо до сегашният хърватски бряг силни ветрове застигат кораба. За да се предпазят пътниците потърсват подслон на т.нар. острови на свети Андрей, където намират прием при духовниците от местната бенедиктинска обител. Там Гелерт се среща с панонхалмския бенедиктински абат Разина, чийто мисли и съвети оказват огромно влияние върху по-нататъшния житейски път на поклонника. Разина му предлага да се отправи първо към Унгарското кралство, където наскоро покръстеният се крал ще му окаже всякакви почести и помощ, а от там след това би могъл по Дунав да следва пътя към Константинопол и по-нататък към светите земи. Гелерт последва съвета и потегляйки на север достига Печ, където остава известно време в манастира и участва в литургийния живот. Двамата местни епископи – Мор и Анастас смятат за голямо щастие присъствието на учения мъж при тях и полагат големи усилия за да спечелят Гелерт за делото на Унгарското кралство, като го убеждават да остане в тези земи и като учен и свят човек да подпомогне разпространението и

² Пак там. 28-33

утвърждаването на вярата измежду наскоро покръстения, но все още твърде езически народ.

Всъщност пристигането на Гелерт в кралството се случва малко след преломни събития, които определят по-нататъшното историческо развитие на цяла централна Европа. След период на грабителски походи на запад и изток унгарските племена окончателно усядат в земите на Карпатския басейн. Тяхното племенно устройство и разделение довеждат до постепенното образуване на няколко прото държави, които се оформят самостоятелно под силната власт на своя ръководител, но не съумяват да създадат постоянни и стабилни институции. С времето разделението между отделните ръководители се засилва. Те започват да организират под своя власт няколко отделни държавни формирания и да провеждат самостоятелна външна политика. Това са племенни държави, тъй като се изграждат от отделните маджарски племена. В цялата дунавска равнина се очертава относително ясно политическо разделение на източна и западна част.³

Източната част от унгарците навлизат в света на Византийската политика. Около средата на X век главатарите Булчу и Дюла посещават Константинопол, приемат източната християнска вяра, получават титлата „патриций“ и се завръщат в земите си като отделни държавни ръководители. След повече от 50 години друг вожд – Айтон също е покръстен в гръцката вяра.⁴ Тези актове са напълно в традициите на византийската външна политика. Практика е империята да се стреми да поддържа приятелски отношения с варварските народи по границите си. Често това става чрез директни преговори с вождовете, които биват покръстени и обсипани с награди и почести. Макар че Булчу явно не обръща голямо внимание на договореностите с Византия, тъй като и след това предприема военни акции срещу имперските територии, Дюла очевидно възприема сериозно вярата си и предприема действия по утвърждаването ѝ.

³ Kristó Gyula, Magyarország történet. 82-84

⁴ Zsoldos Atilla, The legacy of Saint Stephen. 30-35

Междувременно унгарците на запад, ръководени от племето на вожда Арпад, след дълъг период на сблъсъци, от средата на X в. преминават към мирни отношения с Германската империя. Първите стъпки в тази посока прави наследника на Арпад вождът Геза. През 973 г. в Кведлинбург пристигат унгарски пратеници до германския император Отон I. Програма на компромиси с императора става централен елемент от политическата концепция на Геза. От нейния успех той може да очаква както мир с империята, така и подкрепа срещу бунтовните унгарски политически центрове. Геза отваря страната си за фронт от мисионери, идващи от Германия. Самият той също се покръства, макар че се старее да не отхвърля от себе си предишното добро. Продължава да изпълнява старите си ритуали и никога не става праведен християнин.⁵ Геза извършва голям прелом, но е затъмнен от сина си Ищван (Стефан), който поема властта през 997 г. Първото изпитание за младия владетел са претенциите на друг потомък на Арпад за наследството на Геза. Това е Коппань, владетелят на областта Шомодь. Вероятно опирайки се на старите традиции, за наследство, той пожелава ръката на вдовицата на Геза, придружена от овакантия трон. През 998 г. в сражение при селището Веспрем Ищван побеждава противника си, а в битката загива и самият Коппань. По заповед на Ищван неговото тяло е разделено на четири части. Три от тях са окачени на портите на замъците Естергом, Дьор и Веспрем. Четвъртата част е изпратена в Трансилвания при вожда Дюла и неговото семейство, които демонстрират независимост. Ищван успешно защитава и демонстрира своята власт. Никога повече неговите права върху трона не биват оспорени.⁶

Младият вожд не се забавя да продължи своята политика по обединяване на Карпатския басейн. Скоро неговите действия прерастват в борбата за надмощие, между двама силни владетели от западната и източната част на унгарските територии – Ищван и Дюла. Със себе си тези вождове носят и две идеологии, близки, но и твърде различни една от друга – латинското и ортодоксалното християнство. Няма данни за развитието на

⁵ Kristó Gyula, *Early Transilvania (895-1324)*. 60-71

⁶ Györffy György, *King Saint Stephen of Hungary*. 83-86

бойните действия, но военното щастие се усмихва на крал Стефан, тъй като се знае, че през 1003 г. той присъединява земите на Дюла към владенията на Унгарското кралство. Същата година побеждава и друг местен вожд – Кеан, вероятно глава на българско държавно формирование в южна Трансилвания, като така продължава успешно делото си по обединение племената и консолидиране на властта в цяла Панония.⁷

За да легитимира напълно властта си Ищван прави решителна и трайна стъпка. В град Естергом, на Коледата 1000 г. или на 1 януари 1001 г. той е коронован за крал. Впоследствие Ищван проследява периода на своето управление от датата на коронацията и възприемането на титлата „Крал на унгарците“.⁸ Унгария официално влиза в рамките на християнския свят и започва изграждането и утвърждаването на държавно-административния си ред. Наред с военно-политическите дейности Ищван се заема и с организацията на християнска църква в неговите земи, като полага сериозни усилия и за възприемането на новата вяра от населението. Специални закони задължават поданиците да строят черкви и се предвиждат наказания за тези, които се държат непочтително по време на служба. За кратко време в Унгария възникват множество епископства, подредени в стройна организация. Сам кралят ръководи създаването и структурирането на унгарската църква, без да се нуждае от помощта на някоя съседна държава. Създава я независима и в нея римските прелати практически нямат юрисдикция. Крал Стефан основава десет диоцеза, начело с епископи, над които седят двама архиепископи, със седалища в Калоц и Естергом. От самото начало Архиепископът на Естергом е със ранг на най-високостоящ прелат на унгарската църква. На него се пада и изключителното право да коронуват владетелите.⁹

Така в началото на XI в. Унгарското кралство е в процес на интензивно изграждане на своята институционална структура. Въвеждането на всеобщ ред и съхраняването самостоятелността на новата държава и

⁷ Kristó Gyula, Magyarország történet. 98-100

⁸ Pál Engel. The realm of St. Stephen. 27-29

⁹ Zsoldos Attila. The legacy of Saint Stephen. 41-49; Thoroczkay Gábor. Írások az Árpád-korról. 33-48

нейната църква изискват наличието на съответните хора, притежаващи необходимите знания и способности. Поради практическата липса на подготвени люде от средите на унгарските племена кралят широко използва чуждоземни свещеници, които с щедростта и благоразположението си успява да привлече за своята кауза. Пристигането на такъв свят мъж, като Гелерт в кралството силно впечатлява и вдъхновява Ищван, и той побързва да си организира лична среща него. Така по време на голямото събрание в град Секешфехервар през втората половина на август 1015 година се осъществява срещата между краля на Унгария Ищван и поклоника Гелерт. Кралят проявява голямо уважение като към свят човек, виждайки в него отдавна търсеният учен и мъдър мъж. Последователно Ищван обяснява колко широко поле за действие има по въвеждането на неговите поданици в християнството и утвърждаване на религията в неговата държава. Кралят убеждава Гелерт да остане в Унгария и да му помогне в святото дело по разпространението вярата, като му обещава всякаква помощ и предоставя на негово разположение помощници и слуги. Още повече, за да спечели окончателно светия човек и да го привърже по-силно към страната крал Ищван му поверява обучението на младия си син Имре, и междуременно го определя за епископ на Марошвар.¹⁰ В действията на унгарският крал прозира неговата цялостна програма за политическо обединени на разпокъсаните унгарски територии. По това време Марошвар и областта не се намират под властта на Ищван, а са ръководени от конкурентния вожд Айтон и назначаването на епископ на тези земи е показателно за намеренията на владетеля. Така още с пристигането си Свети Гелерт бива въввлечен в държавните, обществени и външнополитически дела на кралството.

Очевидно повлиян от настоятелните молби на печките свещеници, както и на самият владетел младият монах се отказва от стремленията си към Светите земи и повярвал в божественият промисъл решава да остане в Унгарското кралство, където със страст и постоянство да прекарва дните си в служба на висшата цел на христовото учение. Приемайки поканата Гелерт

¹⁰ Püspöki Nagy Péter, Szent Gellért Csanádi püspök-vértanú élete és műve. 23-24

се установява в Естергом, където в продължение на осем години изпълнява учителските и възпитателните си задачи. През цялото време той се ползва с доверието и уважението на краля, като постепенно се превръща във важна фигура не само в църковния, но и в държавен живот на страната, където взема активно участие в насочването на държавните работи. По това време има отбелязано едно унгарско пратеничество в Франция и вероятно именно Гелерт изпълнява дипломатическата мисия. От друга страна познанията му по гръцки език също се оказват изключително ценни при активните по това време контакти между кралството и Византийската империя.¹¹

Обучението на херцог Имре завършва през 1023 година, когато той навършва пълнолетие. Изпълнил поръчението си Герлерт вижда как ученикът му вече със собствени сили може да се впусне в духовния живот и няма нужда повече от възпитател и проучвател. Наситен от дворцовия живот, той се обръща към едно от старите си желания и оттегля в един, не отдавна основан бенедиктински манастир, в местността Баконьбели. Следвайки поръченията на патрона на ордена Свети Бенедект прекарва дните си в молитви и ежедневна работа. Освен това, търсейки още по-голямо спокойствие и усамотение изгражда за себе си землянка в близките гори, където често се оттегля и остава сам. Гелерт с радост се отдава на тихия и спокоен живот, който безпрепятствено му позволява да спазва обещаното Богу смирение. Отдаден на молитви, пост и нощни бдения благочестивият човек се чувства достатъчно задоволени и щастлив и в продължение на седем години не пожелава да се премести от землянката си.¹²

Междувременно след продължителни военни действия крал Ищван успява да сломи съпротивата на източния вожд Айтон и да присъедини земите му, по течението на река Тиса, към състава на Унгарското кралство.¹³ За център на новоприсъединената територия е избран главното поселище в бившите владения на Айтон – Марошвар. Селището е прекръстено още

¹¹ Moravcsik Gyula, Bizánc és a magyarság. 65-66; Karácsony János. Szent Gellért Csanádi püspök és vértanú élete. 62

¹² Пак там, 63-65;

¹³ Makk Ferenc, Magyar külpolitika (896-1196). Szeged, 1996. 62-63; Kristó Gyula, Magyarország története.100-101

тогава на Чанад, като получава името на главния военачалник, предвождащ победните действия. Старото име Марошвар още дълго време бива използвано в ежедневието и дори в литературата, докато новото Чанад се налага постепенно с течение на времето.¹⁴ Овладяването на областта довършва оформянето на територията на кралството и границата с Византийската империя. Според важността и стратегическото положение кралят предприема бързи действия за налагане на административна и църковна уредба, като за главен епископ и уредник посочва своя другар и поддръжник Гелерт. Свещеникът още отдавна провъзгласен за епископ на Марошвар/Чанад, решава да изостави продължителното си отшелничество и се премества в новата си епархия за да поеме новата си отговорност.

Основна задача която стои пред Гелерт по това време е организацията на църковната структура и затвърждаването ѝ в региона. За да подсири проповедниците потърсва помощта на епископствата в областта отвъд Дунав, където вече няколко десетилетия функционират църковни училища и откъдето пристигат млади духовници за новите енории. Цялата църковна епархия е разделена на седем главни окръга (архидяконства) и там са изпратени седем, знаещи унгарски език свещеници, които да ръководят разпространението на вярата и духовните напътствия, както и да се грижат за новопостроените храмове. Установеното от Гелерт разделение на архидяконствата напълно отговаря на нуждите на областта и покривайки се с държавното управление остава да в сила още дълго време, чак до XVI в.¹⁵

Сам Гелерт никога не успява да научи унгарски език достатъчно добре за да проповядва свободно светото писание, но прекрасно осъзнава нуждата, че е добре за епархията свещениците да са местни хора, тъй като това ще изгради дълбока духовна връзка между църквата и населението. Постепенно у него се заражда идеята да основе църковно училище, където да бъдат обучени нужния брой младежи. Според легендата благочестивият епископ се славел с голяма мъдрост и доброта сред населението и така един ден при него се явили заедно тридесет мъже, които го помолили да вземе на

¹⁴ Püspöki Nagy Péter, Szent Gellért Csanádi püspök-vértanú élete és műve. 4

¹⁵ Karácsony János. Szent Gellért Csanádi püspök és vértanú élete. 93-94

обучение техните деца. Чувайки с радост тази молба Гелерт веднага поръчал една къща да бъде определена и подготвена за училище. За ръководител и преподавател там посочва стария си спътник Валтер, германец по произход, а предметите които се изучават са латински език и църковно пеене. Скоро по-видните жители и управители също проявяват подобно желание и изпращат децата си на обучение. Постепенно известността на училището се разпростира из цялата околия и броят на децата нараства неимоверно, че се налага да се преподава и през нощта.¹⁶

Друго важно действие на Гелерт е създаване на централно седалище на църковната епархия и основаването на манастир. За разположението му избират местност в близост до реките Тиса и Марош, в селището Оросламош, а за патрон на манастира избират Свети Георги. От една страна се смята, че военачалникът Чанад преди битките призовал помощта на светеца и като благодарност назовават манастира на негово име. Друга интерпретация посочва, че изборът на светец е повлиян от това, че по-рано, във Венеция самият Гелерт пребивава в абатство наречено на Свети Георги.¹⁷ Така или иначе манастирът бързо се превръща в истинска обител с голяма власт и влияние в областта, а и извън нейните граници.¹⁸

През 1038 год. умира кралят на Унгария и по-късен светец Ищван. Неговата здрава ръка и стабилно управление държат в покорство несъгласните, но след кончината му настъпват смутни времена, през които се преплитат борби за власт между наследниците и антихристиянски въстания. Земите на страната бързо са обляти в кръв, като никой от противниците не проявява милост, идвайки на власт. Скоро цялата църковна организация в кралството бива въввлечена в междуособиците, а конкретно влиянието на Гелерт, като близък на краля човек и ползващ се с огромен авторитет в страната, става изключително голямо. Неговото одобрение или

¹⁶ Püspöki Nagy Péter, Szent Gellért Csanádi püspök-vértanú élete és műve, Budapest, 2002. 57-60; Almási Tibor, Szent Gellért püspök nagyobbik legendája, in Az államalapítás korának írott forrásai. 408-430

¹⁷ György Györfi, István király és műve. Budapest, 1977. 327

¹⁸ Daniel Géza, Ábraham István, Szent Gellért és a csanádi püspökség rövid története, Szeged, 2000. 7-12

противопоставяне на светската власт имат голям отзвук и е от първостепенна важност за кандидат владетелите.¹⁹

На смъртния си одър Ищван посочва своя племенник Петър за свой наследник и пожелава главните мъже в държавата да му се закълнат във вярност. Само че изборът на стария владетел се оказва твърде несполучлив. Новият крал е арогантен и безмилостен и бързо се отдава на охолен живот и разврат. Отявлено предпочита да назначава немски и италиански военачалници на важните военни постове и изолира унгарските благородници от управлението. Отношението му спрямо духовните работи също е доста нетактично. Ограничава имуществото на църквата и дори поисква данък от епископствата. В последствие започва еднолично да отстранява и ръкополага епископи, като често издига на този висок пост некомпетентни, но верни нему хора. Така в кратко време младият крал успява да настрои срещу себе практически всички слоеве на обществото–населението, благородничеството и духовенството.²⁰

Скоро, през 1041 г. унгарски вождове, начело с Аба Самуел извършват преврат и завземат властта в кралството. Голяма част от поддръжниците на Петър са умъртвени или подложени на различни мъчения, като самият той успява да избяга извън страната при Хенрих III, император на Свещената Римска империя. За крал унгарските благородниците избират Аба Самуел, който също проявява безпощадност при налагане на волята си. Новият владетел постепенно започва да ограничава правомощията на благородничеството и църковния клир, като се опитва да възстанови някои закони от преди времето на крал Ищван. Независимо от това, не много по-късно, вероятно през 1043 година той пристига в Чанад, с желанието да бъде почетен от местното свещеничество като пълноправен владетел, но там среща твърда съпротива от страна на Гелерт. Епископът отказва да допусне Аба Самуел със сложена на главата корона в храма, поради извършения тежък грях на мащабно кръвопролитие.

¹⁹ Kristó Gyula, Magyarország története. 112-114

²⁰ Пак там. 115-116

Легендата твърди, че само факта, че Гелерт говори на латински и преводачът спестява най-злостните думи го спасяват от гнева на самозвания владетел.²¹

Така или иначе Аба Самуел загубва подкрепата на духовенството и на аристокрацията, което предвещава скорошния край на управлението му. На следващата година германският император Хенрих, придружен от бившия крал – беглец Петер организира нападение срещу Унгария. Провелата се битка завършва с загуба на Аба Самуел, който е принуден да бяга на изток, но нейде при река Тиса е застигнат и умъртвен. На унгарския трон отново се възкачва Петер. Със завръщането си обаче той показва, че не си е взел поука и отново се отдава на предишните си дела, като междуременно жестоко се разправя с противниците си. Крал Петер също бърза да пристигне в Чанад и да получи благословията на влиятелния епископ. Този път Гелер се съгласява, заради което дори е тихомълком обвиняван, че повече държи на краля, отколкото на паството си. Изглежда обаче, че всичко това е само привидно, тъй като съвсем скоро именно в Чанад и едва ли без знанието на Гелерт, се провежда тайно събрание на първенците на държавата, противници на владетеля. На това събрание се вземат няколко важни решения, най-главното от което е свалянето на Петер и призоваването на принцовете Андре и Левенте, които към това време пребивават в руските княжества.²²

Метежът започва през 1046 година, като първо се провеждат тайни пратеничества между благородниците в Унгария и принцовете в изгнание и се взема решение за всеобщ бунт. В момента а който Андре и Левенте преминават граничните територии и навлизат в кралството там избухва голямо въстание. Унгарските сили бързо се разправят с наемните германски и италиански войски. Развитието на събитията обаче придобива друга насока, тъй като бунтът бързо придобива формата на антихристиянско движение. Първ вождът Вата се отрича от приетата по-рано християнска религия и като обръсва главата си по стария обичай се обявява за възстановяването на езическата вяра. Предвождани от него въстаниците

²¹ Karácsony János. Szent Gellért. 125-128; Almási Tibor, Szent Gellért püspök nagyobbik legendája, in Az államalapítás korának írott forrásai. 408-430

²² Karácsony János. Szent Gellért Csanádi püspök és vértanú élete. 128-129

побързват да отидат в Буда, където междуременно са пристигнали и двамата принца и да отправят към тях искания да им бъде позволено да живеят според древните си разбирания, както и да избият всички епископи и свещеници и да разрушат храмовете. Кандидат владетелите изпадат в тежко положени, и докато Левенте е благосклонен към старите вярвания, то Андре по-скоро се вижда принуден да даде съгласието си. Получили одобрение езичниците се впускат в изпълнение на кървавите си планове, като практически опустошават огромна част от страната.²³

В така напрегнатата ситуация духовният елит и част от благородничеството, останали верни на християнството пристигат в град Скешфехервар, мястото за коронация на унгарските владетели и отстояващ на около 100 километра от Буда. Събралите се първенци обсъждат тежкото положение и заплахата за кралството и вземат смело решение, а именно да бъдат пресрещнати принцовете по пътя и убедени да се откажат от противобожните действия. Със задачата се наема именно епископ Гелерт, който със своя неоспорим авторитет, мъдрост и упование в Бога се надява да окаже влияние върху престолонаследниците. Вярата за това му дава и колебливото поведение на принц Андре, който всъщност не желае да отхвърля вярата си и да посяга на църквата. Така на сутринта на 24 септември 1046 година Гелерт произнася вдъхновяваща проповед към населението, след което, придружен от трима свещеници и малка военна група, ръководена от ишпана на Солнок, се отправя на изток по пътя водещ към Буда.

Макар и движейки се относително бавно, поради напредналата възраст на епископа, който тогава е на 66 години, групата достига до възвишенията пред крепостта Буда и се разполага на едно от тях. Цялата област обаче е под контрола на въстаналите езичници и присъствието им скоро е забелязано. Изпаднали в яростен порив езичниците нападат малката християнска група, която първоначално се опитва да окаже съпротива, но бързо е победена. Единият от свещениците е посечен веднага, а другият е тежко ранен и не след дълго умира. Ишпанът на Солнок също понася рани и

²³ Kristó Gyula, Magyarország története 895-1301. 118-119

въпреки опита си да се измъкне е застигнат и умъртвен. Епископ Гелерт остава в център на кратката битка, и вдигнал високо с ръка христовия кръст отправя молби към бога. Виждайки тази гледка, още по-голяма ярост обхваща въстаниците, които се хвърлят и заловят светия мъж, след което го завързват за една двуколесна талига и го помъкват към склона на хълма. Обърнатата към Дунав страна на възвишението е стръмна и скалиста и именно от там езичниците блъскат талигата, с Гелерт върху нея в пропастта. Така, достоен за божие благоволение и отдаден до край на своето дело епископ Гелерт, в края на плодотвория си път, се окичва и с мъченически венец, отдавайки живота си за вярата.²⁴

Освен с епископската и организационната си дейност Гелерт през целият си живот активно се занимава и с творческа дейност, обоснована от влечението му по литературата. Знае се, че той оставя след себе си доста на брой преписи и собствени съчинения с религиозна тематика, от които до нас за съжаление е достигнало само едно, озаглавено „Deliberatio”. Мащабен кодекс със светото писание и разсъждения върху вярата и съдбата на вярващите, това произведение Гелерт завършва някъде скоро преди смъртта си, тъй като в него се споменават и антихристиянските бунтове. Сам творец светият мъж, усърдно се грижи и за подготовката на неговите последователи, като снованото от него училище в Чанад бързо израства като духовен и културен център. Също така именно на Гелерт се приписва и масовото въвеждане и използване на латинския език в Унгарското кралство.²⁵

Животът и делото на Гелерт изиграват голяма роля в историческите процеси през които преминават унгарците от периода на първата половина на X век. Служейки едновременно на Бог и на оформящото се Унгарско кралство епископът се утвърждава като една от водещите фигури в страната. Наред с активния и действен крал Ищван Гелерт упорито работи по въпроса с утвърждаването на новата християнска вяра и с административното структуриране на църквата и държавата. Още с пристигането си в

²⁴ Karácsony János. Szent Gellért. 133-134; Püspöki Nagy Péter, Szent Gellért Csanádi püspök-vértanú élete és műve, 67-68

²⁵ Daniel Géza, Ábraham István, Szent Gellért és a csanádi püspökség rövid története. 12

кралството той се ползва с голям авторитет всред средите на местното духовенство и население, като тази негова позиция се запазва през целият му живот. Личността му предизвиква у съвременниците му голямо уважение и Гелерт се превръща в изключително влиятелна фигура, а след смъртта на крал Ищван активно се намесва в определянето на владетеля на кралството. Сякаш като венец на праведния и богоугоден живот е и мъченическата кончина на епископа, след която той се превъплъщава в един от първите и най-важни светци от унгарския пантеон.

Библиография

- Árpád-kori legendák és intelmek. Szentek a magyar középkorból. Budapest. 2004
- Györffy György, István király és műve. Budapest, 1977.
- Györffy György, King Saint Stephen of Hungary, New York, 1994
- Daniel Géza, Ábrahám István, Szent Gellért és a Csanádi püspökség rövid története, Szeged, 2000
- Karácsony János, Szent Gellért Csanádi püspök és vértanú élete. Budapest. 1925
- Kristó Gyula, Az államalapítás korának írott forrásai, Szeged, 1999
- Kristó Gyula, Early Transilvania (895-1324), Budapest, 2003
- Kristó Gyula, Magyarország története 895-1301. Budapest. 2007
- Makk Ferenc, Magyar külpolitika (896-1196), Szeged, 1996
- Moravcsik Gyula, Bizánc és a magyarság, Budapest, 2003
- Pál Engel, The Realm of St. Stephen, London, New York. 2005
- Püspöki Nagy Péter, Szent Gellért Csanádi püspök-vértanú élete és műve, Budapest, 2002
- Thoroczka Gábor, Írások az árpád-korról. Budapest. 2009
- Atila Zsoldos, The legacy of Saint Stephen, Budapest. 2004